

DANIELA WYBRAŃCZYK\*

## NIESAMODZIELNE PEŁNOLETNIE DZIECKO – ROZWÓD RODZICÓW I ALIMENTACJA NA RZECZ DZIECKA

### AN ADULT BUT DEPENDENT CHILD – PARENTAL DIVORCE AND ALIMONY FOR A CHILD

The aim of the article is to present a few selected material legal issues concerning an adult child who is still dependent, which arise in connection with the divorce proceedings of his or her parents. The article refers to the negative divorce premise, that is, the inconsistency of the divorce decree with the principles of social coexistence in the context of including an adult child of divorcing parents, and presents issues associated with the maintenance of an adult dependent child. The research was based on an analysis of legal acts, combined with the comparative legal method. As regards the negative condition for divorce, it should be considered that the welfare of dependent children is properly protected. The article also shows that other European countries vary in terms of the age at which parents' obligation to provide for their children ceases. The analysis of foreign regulations leads to the conclusion that the age to which parents should support their children does not coincide with their legal independence.

Keywords: alimony/maintenance; divorce; adult

---

Celem artykułu jest przedstawienie kilku wybranych materialnoprawnych kwestii dotyczących dziecka pełnoletniego, lecz jeszcze niesamodzielnego, pojawiających się w związku z postępowaniem o rozwód jego rodziców. Odniesiono się m.in. do negatywnej przesłanki rozwodowej, jaką jest sprzeczność orzeczenia rozwodu z zasadami współżycia społecznego w kontekście objęcia nią pełnoletniego dziecka rozwodzących się rodziców, oraz zaprezentowano zagadnienia związane z alimentacją pełnoletniego niesamodzielnego dziecka i alimentami na potrzeby rodziny, ustalonymi w postępowaniu zabezpieczającym. Badania oparto na analizie aktów prawnych, jednocześnie wykorzystując metodę prawnoporównawczą. W zakresie wskazanej wyżej negatywnej przesłanki orzeczenia rozwodu należy uznać, że dobro dzieci niesamodzielných jest właściwie chronione. W artykule wykazano również, że w innych państwach europejskich różnie kształtuje się wiek dziecka, z ukończeniem którego wygasa obowiązek jego utrzymania przez rodziców. Analiza zagranicznych regulacji skłania do wniosku, że granica wieku, do której rodzice powinni wspierać dzieci, nie pokrywa się z ich samodzielnością prawną.

Słowa kluczowe: alimenty; rozwód; pełnoletni

---

\* Daniela Wybrańczyk

University of Silesia in Katowice, Poland / Uniwersytet Śląski w Katowicach, Polska  
[daniela.wybranczyk@gmail.com](mailto:daniela.wybranczyk@gmail.com), <https://orcid.org/0000-0001-6951-5474>

## I. WSTĘP

W nauce prawa jak dotąd nie zajmowano się szerzej sytuacją prawną pełnoletniego dziecka rozwodzących się rodziców<sup>1</sup>. Autorzy najczęściej skupiają się na sytuacji dzieci małoletnich, przedstawiając, mniej lub bardziej szczegółowo, związane z tym zagadnienia. Tymczasem rozwód z perspektywy pełnoletniego dziecka rozwodzących się rodziców również wymaga analizy. Jest ona szczególnie potrzebna w przypadku dziecka pełnoletniego, które nie uzyskało jeszcze samodzielności i jest uzależnione od swoich rodziców. Uzależnienie to dotyczy przede wszystkim kwestii ekonomicznych i wynikać może np. z kontynuowania przez dziecko nauki lub braku wystarczających dochodów niezbędnych do utrzymania się. O uzależnieniu od rodziców można także mówić w sytuacji, gdy pełnoletnie dziecko, które jest niepełnosprawne<sup>2</sup>, wymaga ich faktycznej opieki i z tego powodu nie jest zdolne do samodzielnej egzystencji, nawet mimo posiadania środków wystarczających do utrzymania (np. z tytułu renty lub innych świadczeń społecznych)<sup>3</sup>. Z niesamodzielnnością pełnoletniego dziecka mamy zatem do czynienia najczęściej wtedy, gdy zamieszkuje ono wraz z rozwodzającymi się rodzicami lub jednym z nich<sup>4</sup>, przy czym brak samodzielności nie zawsze powiązany jest ze stopniem niepełnosprawności. Można bowiem wyróżnić pełnoletnie dzieci, których niesamodzielnność wynika z niezdolności finansowej do zaspokajania swoich potrzeb, oraz takie, u których jest ona spowodowana przyczynami zdrowotnymi. W ramach pierwszej grupy rozróżnić należy dzieci uczące się i te, które z wyboru nie podejmują pracy i pozostają na utrzymaniu swoich rodziców.

---

<sup>1</sup> Artykuł 10 § 1 k.c. stanowi, że pełnoletnim jest ten, kto ukończył 18 lat. Z ważnych powodów sąd opiekuńczy może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła lat szesnaście (art. 10 § 1 k.r.o.). Wówczas kobieta osiąga pełnoletność. Sytuacja kobiety, która uzyskała pełnoletność w wyniku zawarcia małżeństwa, nie jest jednak przedmiotem tego artykułu, ponieważ obowiązek alimentacyjny względem niej spoczywa na jej małżonku (art. 27 k.r.o.) lub byłym małżonku (art. 60 k.r.o. bądź art. 21 k.r.o. w zw. z art. 130 k.r.o.). Inaczej stanie się jedynie w przypadku, gdy małżonek takiej kobiety umrze.

<sup>2</sup> Przez niepełnosprawność należy rozumieć stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudniający, ograniczający lub uniemożliwiający samodzielną egzystencję, w tym wypełnienie ról społecznych. Por. art. 2a ust. 1 pkt 3 nieobowiązującej ustawy z 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 1998, Nr 64, poz. 414 ze zm.) i art. 2 pkt 10 ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2021, poz. 573 ze zm.).

<sup>3</sup> Zob. Wybrańczyk (2021): 70 n. W artykule tym omówiono sytuację prawną pełnoletniego niepełnosprawnego dziecka rozwiedzionych rodziców, ze zwróceniem szczególnej uwagi na możliwość orzekania przez sąd rozwodowy o przedłużeniu sprawowania władzy rodzicielskiej nad niezdolnym do samodzielnej egzystencji pełnoletnim dzieckiem. Przedstawiono także problematykę kontaktów z ubezwłasnowolnionym całkowicie pełnoletnim dzieckiem w kontekście rozwodu rodziców sprawujących nad nim opiekę.

<sup>4</sup> Aż 54% pełnoletnich osób stanu wolnego, które nie zawarły związku małżeńskiego i mieszkają wspólnie z rodzicami, to młodzi ludzie w wieku 18–24 lat, a połowa spośród nich to osoby uczące się i studiuje. Zob. Boguszewski, Piszczatowska-Oleksiewicz (2017): 2–4. Autorzy podkreślają, że prawie jedna trzecia (30%) osób pełnoletnich stanu wolnego, które nie opuściły jeszcze rodziców, jest finansowo całkowicie od nich zależna (ibid.: 5).

## II. PRZESŁANKI ROZWODU

Zgodnie z art. 56 § 1 k.r.o., jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, aby sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód. Jednakże mimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia rozwód nie jest dopuszczalny, jeżeli wskutek niego miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków albo jeżeli z innych względów orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (§ 2). Rozwód nie jest również dopuszczalny, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi małżonek wyrazi zgodę na rozwód albo że odmowa jego zgody na rozwód jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (§ 3). Z przytoczonego przepisu wynika, że podstawową przesłanką orzeczenia rozwodu jest zaistnienie zupełnego i trwałego rozkładu pożycia (przesłanka pozytywna), co zostało uzupełnione przesłankami negatywnymi, a mianowicie zakazem orzeczenia rozwodu: jeżeli wskutek niego miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci<sup>5</sup>, gdyby orzeczenie rozwodu było sprzeczne z zasadami współżycia społecznego lub też tego orzeczenia domagałby się małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia.

Dyspozycją art. 56 § 2 k.r.o., stanowiącego o „wspólnych małoletnich dzieciach małżonków”, nie zostały objęte pełnoletnie dzieci stron, chociażby wymagały opieki faktycznej rodziców, małoletnie dzieci jednego z małżonków, chociażby rozwodzący się małżonkowie wychowywali je wspólnie, i małoletnie dzieci faktycznie wychowywane przez rozwodzących się małżonków, jeśli dzieci te nie zostały przez nich przysposobione, w tym dzieci wychowywane w rodzinie zastępczej prowadzonej przez małżonków. Trzeba jednak pamiętać, że dobro tych dzieci, podobnie jak dzieci nienarodzonych, może być chronione ze względu na zasady współżycia społecznego (art. 56 § 2 *in fine* k.r.o.).

## III. OBJĘCIE PEŁNOLETNIEGO DZIECKA PRZESŁANKĄ SPRZECZNOŚCI ROZWODU JEGO RODZICÓW Z ZASADAMI WSPÓŁŻYCIA SPOŁECZNEGO

Przesłanka sprzeczności rozwodu z zasadami współżycia społecznego<sup>6</sup> odnosi się do takich sytuacji, w których mimo całkowitego i nieodwracalnego

<sup>5</sup> Pojęcie dobra małoletniego dziecka nie zostało przez ustawodawcę zdefiniowane. O tym, jak rozumie się pojęcie dobra dziecka w literaturze, zob. m.in.: Kołodziejski (1965): 30; Olejniczak (1980): 52; Stojanowska (2014): 638, nb. 99. Pojęcie dobra dziecka było także przedmiotem rozważań SN w wielu orzeczeniach. Zob. w szczególności uchwały SN: z 26 kwietnia 1952 r., C 798/51, OSN 1952, nr 1, poz. 1 (pkt II); z 18 marca 1968 r., III CZP 70/66, OSN 1968, nr 5, poz. 77 (pkt III); postanowienie SN z 31 stycznia 2018 r., IV CSK 442/17, Lex nr 2483681. Należy przyjąć, że stworzenie legalnej definicji pojęcia dobra dziecka (ściślej: dobra dziecka małoletniego) nie jest możliwe, ponieważ składają się na nie różne dobra w znaczeniu materialnym i niematerialnym. Tym bardziej nie jest możliwe sformułowanie definicji dobra dziecka pełnoletniego. Tworzenie takich definicji byłoby zresztą niecelowe.

<sup>6</sup> Szerzej o zasadach współżycia społecznego, jako kryterium oceny postępowania małżonków w relacji do siebie i dzieci zob. Gajda (2020): 93 n. Autor zaznacza, że celem wprowadzenia

rozkładu pożycia małżeńskiego oraz mimo braku innych przesłanek negatywnych, zasady współżycia społecznego przemawiają przeciwko rozwodowi. Mogą one zaistnieć np. wówczas, gdy poważne względy natury społeczno-wychowawczej nie pozwalają na to, by orzeczenie rozwodu sankcjonowało stan faktyczny powstały na tle złego traktowania i złośliwego stosunku do współmałżonka lub dziecka.

Za sprzecznością rozwodu z zasadami współżycia społecznego może przemawiać m.in. niewłaściwy stosunek rodziców do dzieci, i to nawet wtedy, gdy brak podstaw do zastosowania szczególnej przesłanki negatywnej, w myśl której rozwód jest niedopuszczalny, jeżeli wskutek niego miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków. Zasady współżycia społecznego nie ograniczają bowiem obowiązków rodziców tylko do okresu małoletności ich dzieci ani też nie wyłączają możliwości negatywnej oceny moralnej skutków rozwodu, gdy *status quo* w sytuacji małoletnich dzieci zostaje zachowany. Chodzić tu może zwłaszcza o stosunek do dzieci pełnoletnich jeszcze niesamodzielnych i potrzebujących pomocy rodziców, jak również o inne sytuacje, w których rozwód nie mógłby wprawdzie spowodować dalszego pogorszenia warunków życiowych dzieci, ale prowadziłby do wyników, z punktu widzenia moralnego, rażąco niepożądanych<sup>7</sup>. Wśród przykładów sprzeczności rozwodu z zasadami współżycia społecznego wymienić można pozostawienie pełnoletniego dziecka, w wyniku rozwodu jego rodziców, bez możliwości kontynuowania nauki albo prowadzenia leczenia, w tym np. rehabilitacji.

Wobec tego, że ściśle określanie wieku dziecka, w którym rozwód miałyby na niego negatywnie oddziaływać, jest nieuprawnione, gdyż rozwój każdego dziecka ma charakter indywidualny i nie sposób wskazywać granicy wiekowej, od przekroczenia której rozwód należałoby uznać za dopuszczalny, trzeba się zastanowić, czy pełnoletnie dziecko, które jest niesamodzielne, nie powinno zostać objęte ochroną, tak jak dziecko małoletnie.

Brak pogłębionych badań prawnych dotyczących wpływu rozwodu na pełnoletnie dzieci rozwodzących się małżonków<sup>8</sup> jest prawdopodobnie spowodowany założeniem, iż dorosłe dzieci emocjonalnie łatwiej radzą sobie z rozwodem, a zatem zbędna jest ich ochrona. O ile co do zasady należy zgodzić się z powyższym założeniem, o tyle nie oznacza to, że pełnoletnie dzieci (a tym bardziej dzieci niesamodzielne) nie odczuwają skutków rozwodu rodziców. W pewnych okolicznościach niesamodzielne pełnoletnie dzieci mogą być nawet bardziej narażone od dzieci małoletnich na naruszenie ich dobra, np. gdy rodzice zwierają się im ze swoich problemów małżeńskich. Tymczasem wiadomość o zbliżającym się rozwodzie może być dla dzieci dorosłych trudna do przyjęcia. Poza aspektem emocjonalnym mogą pojawić się kwestie ekonomiczne związane chociażby z tym, że środki zaoszczędzone przez rodziców (np. na

---

do ustawodawstwa rozwodowego zasad współżycia społecznego było naklonienie sądów do oceny całokształtu stosunków rodzinnych (ibid.: 95). Należy uznać, że ocena ta dotyczy także stosunku rodziców do dzieci pełnoletnich.

<sup>7</sup> Tak uchwała SN z 18 marca 1968 r., III CZP 70/66, OSN 1968, nr 5, poz. 77 (pkt II).

<sup>8</sup> O stanie badań psychologicznych dotyczących następstw rozwodu rodziców w kontekście dorosłego życia ich dzieci zob. Piotrowska (2010): 158 n. Zob. też Bragieli (1999): 175 n.

studia dziecka) zostaną ograniczone w wyniku kosztownego procesu rozwodowego oraz w związku z podziałem majątku wspólnego rodziców. Po rozwodzie rodzice pełnoletniego często ponoszą koszty założenia nowej rodziny, a tym samym ograniczają wydatki na edukację lub leczenie dorosłego dziecka i inne nakłady z tym związane, czym mogą godzić w jego dobro.

W kontekście negatywnych przesłanek orzeczenia rozwodu analiza obowiązujących regulacji i praktyki sądowej prowadzi do wniosku, że dobro niesamodzielnych dzieci pełnoletnich (zarówno tych, których niesamodzielnosc wiąże się z uwarunkowaniami ekonomicznymi, jak i tych, których niesamodzielnosc wynika z niepełnosprawności) jest właściwie chronione i należy uznać za wystarczające objęcie tych dzieci ochroną w ramach negatywnej przesłanki rozwodu opartej na zasadach współżycia społecznego. W opisanych wyżej sytuacjach, gdy sąd uzna, że przemawia za tym „dobro dziecka pełnoletniego” – może oddalić powództwo o rozwód z powodu sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Nie oznacza to jednak, że w związku z postępowaniem o rozwód rodziców tych dzieci regulacja ich sytuacji prawnej nie wymaga żadnych zmian, o czym niżej.

#### IV. ELEMENTY WYROKU ROZWODOWEGO

Model procesu rozwodowego może być kształtowany dwojako. Ustawodawca może ograniczyć zakres tego procesu wyłącznie do rozstrzygnięcia o rozwodzie, pozostawiając inne sprawy rodziny dalszym postępowaniom, oraz może unormować proces rozwodowy jako postępowanie mające na celu rozstrzygnięcie wszystkich jej istotnych spraw. Polski proces rozwodowy zbliżony jest do modelu drugiego, co ma tę zaletę, że dzięki rozstrzygnięciu wielu istotnych kwestii w jednym procesie ograniczone zostają źródła potencjalnych sporów pomiędzy małżonkami w przeszłości<sup>9</sup>.

Punktem wyjścia dalszych rozważań jest art. 58 § 1 k.r.o. określający elementy wyroku rozwodowego. Zgodnie z powołanym przepisem w wyroku orzekającym rozwód sąd zamieszcza rozstrzygnięcia dotyczące wspólnych małoletnich dzieci stron, w tym: co do sprawowania nad nimi władzy rodzicielskiej, kontaktów z dziećmi oraz tego, w jaki sposób każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka<sup>10</sup>. Na uwagę zasługuje także art. 58 § 2 k.r.o., zgodnie z którym, jeżeli małżonkowie zamieszkują wspólnie, sąd orzeka o sposobie korzystania z zajmowanego

<sup>9</sup> Winiarz (1985): 594.

<sup>10</sup> Zgodnie z uchwałą SN z 12 października 1970 r., III CZP 6/70, OSN 1971, nr 7/8, poz. 117, sprawa o rozwód nie jest w ujęciu polskiego ustawodawcy sprawą, w której chodzi wyłącznie o ewentualne rozwiązanie małżeństwa, lecz sprawą, w której sąd w związku z taką decyzją orzeka także o całości spraw rodziny. Prawo polskie realizuje więc założenie, które określa się jako zasadę integralności wyroku rozwodowego. Innymi słowy, zasada ta zobowiązuje do kompleksowego uregulowania całokształtu spraw małżeńskich, rodzicielskich, rodzinnych, alimentacyjnych i mieszkaniowych rozpadającej się rodziny. Na konieczność uregulowania w wyroku rozwodowym „całokształtu stosunków danej rodziny” wskazywał już wcześniej SN w orzeczeniu z 24 maja 1952 r., C 275/52, OSN 1953, nr 3, poz. 72.

wspólnie mieszkania<sup>11</sup>. Jak stanowi art. 58 § 4 k.r.o., orzekając o wspólnym mieszkaniu małżonków, sąd uwzględnia przede wszystkim potrzeby dzieci i małżonka, któremu powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej<sup>12</sup>. Określenie „dzieci”, użyte w art. 58 § 4 k.r.o., nie tylko odnosi się do dzieci „wspólnych” rozwodzących się małżonków, lecz także do dzieci każdego z małżonków, nawet jeśli nie są wspólne. Dotyczy ono zarówno dzieci małoletnich, jak i pełnoletnich, które wymagają wsparcia oraz pomocy<sup>13</sup>.

Dla pełnoletniego niesamodzielnego dziecka rozwodzących się rodziców kluczowe znaczenie ma kwestia ustalenia alimentów dla niego (o czym jeszcze niżej) oraz w określonych sytuacjach – jego kontaktów z małoletnim rodzeństwem, szczególnie wtedy gdy dziecko pełnoletnie mieszka z tym z rodziców, u którego nie mieszka dziecko małoletnie<sup>14</sup>.

Wobec tego, że zgodnie z art. 92 k.r.o. dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską aż do pełnoletności<sup>15</sup>, kwestia orzekania o władzy rodzicielskiej nad pełnoletnim dzieckiem w wyroku rozwodowym jest wyłączona<sup>16</sup>.

## V. ALIMENTACJA PEŁNOLETNIEGO, LECZ NIESAMODZIELNEGO DZIECKA A POSTĘPOWANIE O ROZWÓD JEGO RODZICÓW

W rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach są-

<sup>11</sup> W sytuacji gdy jeden z małżonków swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, sąd może nakazać jego eksmisję na żądanie drugiego małżonka. Na zgodny wniosek stron sąd w wyroku orzekającym rozwód może orzec również o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział bądź jego przyznanie jednemu z małżonków są możliwe.

<sup>12</sup> Szerzej o uwzględnieniu potrzeb dzieci i małżonka, któremu powierzono wykonywanie władzy rodzicielskiej Czech (2011): 541, nb. 197.

<sup>13</sup> Czech (2011): 543, nb. 202.

<sup>14</sup> Naturalnie, wobec treści art. 113<sup>6</sup> k.r.o., jeśli dziecko pełnoletnie ma utrudniony kontakt z małoletnim rodzeństwem może domagać się uregulowania wzajemnych kontaktów. Powstaje jednak pytanie, czy taki wniosek pełnoletnie dziecko może złożyć w toku postępowania o rozwód swoich rodziców. Obecnie brak ku temu podstaw prawnych. Względy natury systemowej, w połączeniu ze względami ekonomii procesowej, przemawiają jednak za rozważeniem dopuszczalności złożenia takiego wniosku. Skoro bowiem sąd rozwodowy najlepiej zna sytuację rodziny w danym czasie, brak przeciwskażeń, by pełnoletnie niesamodzielnemu dziecku mogło złożyć wskazany wniosek w toku postępowania o rozwód swoich rodziców. Jest to tym bardziej zasadne, biorąc pod uwagę, że gdy sprawa o rozwód jest w toku, sprawy dotyczące danej rodziny toczące się przed sądem rejonowym (o alimenty, władzę rodzicielską i kontakty) są zawieszane z urzędu (art. 445 k.p.c. i art. 445<sup>1</sup> k.p.c.). W takiej specyficznej sytuacji, gdy w rodzinie panuje głęboki konflikt, a niesamodzielnemu pełnoletniemu dziecku ma ograniczane kontakty z małoletnim rodzeństwem przez rodzica, z którym nie zamieszkuje, wszczynanie odrębnego postępowania należy uznać za zbędne.

<sup>15</sup> Nieliczne systemy prawne dopuszczają możliwość przedłużenia przez sąd czasu trwania władzy rodzicielskiej. Tak Ignatowicz (1985): 861.

<sup>16</sup> O charakterze prawnym relacji rodzice–dorosłe dzieci w kontekście posłuszeństwa zob. Haberko (2015): 44 n.

dowych w sprawach cywilnych z 2 lipca 2019 r.<sup>17</sup> planowano dodanie art. 133<sup>18</sup> § 4 k.r.o., zgodnie z którym: „Obowiązek świadczeń alimentacyjnych rodziców względem dziecka, które nie posiada orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, ustalony orzeczeniem sądu albo ugodą zawartą przed sądem lub mediatorem, wygasa z dniem ukończenia przez dziecko 25 lat<sup>19</sup>. Z tym samym dniem tytuł wykonawczy stwierdzający ten obowiązek traci moc co do świadczeń alimentacyjnych wymagalnych w przyszłości. Na żądanie dziecka, które ze względu na wyjątkowe okoliczności nadal nie jest w stanie utrzymać się samodzielnie, sąd przedłuży obowiązek świadczeń alimentacyjnych”. W uzasadnieniu projektu wskazano, że wiek 25 lat<sup>20</sup> pozwala na samodzielne utrzymanie, jednak nie dotyczy to dzieci, które posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, dlatego w przypadku tych osób, w zakresie wygaśnięcia ustalonych świadczeń alimentacyjnych, zastosowanie znajdują dotychczasowe zasady<sup>21</sup>. Zdaniem projektodawcy wprowadzenie maksymalnego wieku określającego czas trwania obowiązku alimentacyjnego mogłoby w praktyce ułatwić orzekanie w spra-

<sup>17</sup> Sejm VIII kadencji, druk sejmowy nr 3564, <<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/4E-56AF4D3D7E47D9C125842C002CE0CF/%24File/3564.pdf>> [dostęp: 1.09.2021]. W związku z zakończeniem VIII kadencji Sejmu prace nad projektem zostały przerwane, niemniej jednak można przypuszczać, że zostaną wznowione. W przeciwnym razie poczynione uwagi mogą stanowić podstawę do dyskusji na temat udoskonalenia przepisów dotyczących omawianych kwestii. O zamiarze kontynuowania prac nad projektem zob. <[https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/kiedy-alimenty-natychmiastowe,500205.html?fbclid=IwAR3YiM\\_Gm7yEi3-czeKrISJeMrvNbvssUbXrt6ybkV6EQOs-Do5ioDDjroil](https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/kiedy-alimenty-natychmiastowe,500205.html?fbclid=IwAR3YiM_Gm7yEi3-czeKrISJeMrvNbvssUbXrt6ybkV6EQOs-Do5ioDDjroil)>.

<sup>18</sup> O propozycji zmiany tej regulacji zob. też Haberko (2015): 53.

<sup>19</sup> W obowiązujących przepisach nie ustalono granicy wieku, po której przekroczeniu obowiązek alimentacyjny ustaje.

<sup>20</sup> Wiek ten proponował również Jancewicz (2009): 189–190.

<sup>21</sup> W uzasadnieniu projektu wskazano również, że wiek 25 lat jest jednocześnie górną granicą wieku do wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego (zob. art. 9 ust. 1 ustawy z 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów [Dz. U. 2021, poz. 808 ze zm.]). W przypadku uzyskania zdolności do samodzielnego utrzymania przez dziecko przed ukończeniem 25 lat, rodzic zobowiązany dotąd do lożenia na jego utrzymanie w wysokości określonej wyrokiem albo ugodą mógłby, zgodnie z art. 133 § 1 lub § 3 k.r.o. w zw. z art. 138 k.r.o., wystąpić o zniesienie tego obowiązku. W efekcie rodzic po ukończeniu przez dziecko 25 lat nie musiałby wnosić pozwu, gdyż osiągnięcie przez dziecko wskazanego wieku *ex lege* spowoduje ustanie obowiązku dalszego jego utrzymania. W uzasadnieniu projektu podkreślono, że w określonych sytuacjach może się okazać, że ukończenie 25 lat nie pozwoli dziecku na samodzielne utrzymanie. Wówczas dziecko winno wystąpić do sądu z roszczeniem o przedłużenie okresu obowiązywania ustalonego świadczenia alimentacyjnego od rodziców. Artykuł 133 § 3 k.r.o. został dodany do k.r.o. w wyniku nowelizacji k.r.o. ustawą z 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 220, poz. 1431). Szerzej zob. Kabza (2014): 585 n.; Łączkowska (2014): 565–567. Obowiązku alimentacji na rzecz dzieci pełnoletnich dotyczą m.in.: wyroki SN: z 17 grudnia 1976 r., III CRN 280/76, OSP 1977, nr 11, poz. 196; z 8 sierpnia 1980 r., III CRN 144/80, OSN 1981, nr 1, poz. 20; z 11 lutego 1986 r., II CRN 439/85, OSP 1987, z. 4, poz. 85; z 30 czerwca 1994 r., II CRN 63/94, Lex nr 1112068; z 10 grudnia 1998 r., I CKN 1104/98, Lex nr 327909; z 27 stycznia 1999 r., II CKN 828/97, Lex nr 110587; z 30 czerwca 1999 r., III CKN 199/99, Lex nr 503217; z 24 marca 2000 r., I CKN 1538/99, Lex nr 51629. O możliwości samodzielnego utrzymania się przez dziecko zob. Wierciński (2014): 900 n., nb. 4 n. Zob. też przegląd orzecznictwa dotyczącego alimentacji dziecka kształcącego się po osiągnięciu pełnoletności Pawliczak (2017): 1527 n., nb. 39 n.; Haberko (2015): 41 n.; Wilk (2020): 16 n.

wach dotyczących alimentów i czyniłoby przewidywalnym okres, w którym zobowiązani powinni się liczyć z obowiązkiem alimentacyjnym.

W innych państwach europejskich różnie kształtuje się wiek dziecka, z ukończeniem którego wygasa obowiązek jego utrzymania przez rodziców. Regułą jest, że następuje to wraz z uzyskaniem pełnoletności, osiągniętej wraz z ukończeniem 18 lat. Wtedy też traci się prawo do alimentów. Przykładowo w Szwecji obowiązek alimentacyjny ustaje, jeśli dziecko kończy 18 lat, a jeśli dalej się kształci – z ukończeniem 21 lat<sup>22</sup>. W Belgii również obowiązek alimentacyjny zwykle wygasa z chwilą osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. Może jednak być kontynuowany, jeśli kształcenie dziecka nadal jest w toku<sup>23</sup>. Zgodnie z art. 3.194(3) litewskiego kodeksu cywilnego z 2000 r.<sup>24</sup> alimenty orzeka sąd do czasu osiągnięcia przez dziecko pełnoletności, chyba że jest ono niezdolne do pracy z powodu inwalidztwa. Na Ukrainie istnieje obowiązek rodziców w zakresie utrzymania dziecka aż do osiągnięcia przez nie pełnoletności. Jak bowiem stanowi art. 199 ukraińskiego kodeksu rodzinnego z 2002 r.<sup>25</sup>, obowiązkiem rodziców jest utrzymanie dorosłych dzieci, które kontynuują naukę. Jeżeli dorosłe dziecko kontynuuje naukę i potrzebuje w związku z tym pomocy materialnej, rodzice są zobowiązani do utrzymywania go do ukończenia 23 lat, pod warunkiem że mogą mu zapewnić pomoc materialną. Prawo do alimentów wygasa w przypadku zakończenia studiów. Na Malcie rodzice są zobowiązani do zapewnienia dzieciom odpowiedniego utrzymania, stosownie do ich środków, do ukończenia przez nie 23 roku życia, jeśli dzieci się kształcą w pełnym wymiarze czasu oraz jeśli dzieci są niepełnosprawne, zgodnie z definicją zawartą w ustawie „o równych szansach”, niezależnie od tego, czy jest to niepełnosprawność fizyczna czy psychiczna<sup>26</sup>. Na Węgrzech dzieci poniżej 18 roku życia mają prawo do świadczeń alimentacyjnych na podstawie „domniemania potrzeby” określonego w ustawie. Dzieci kontynuujące naukę mają prawo do alimentów niezależnie od domniemania potrzeby, jeżeli wymagają utrzymania, aby móc kontynuować naukę w rozsądnym okresie. Dziecko musi niezwłocznie poinformować rodzica o zamiarze dalszego kształcenia<sup>27</sup>. W wyjątkowych przypadkach rodzice mogą zostać zobowiązani do zapewnienia alimentów na dziecko w wieku 25 lat lub starszym [art. 4:220(5)]. W określonych przypadkach rodzice nie mają jednak obowiązku alimentacyjnego w stosunku do dorosłego dziecka kontynuującego naukę. Dorosłe dziecko jest również uważane za niezаслужujące na alimenty, jeżeli bez uzasadnionego powodu nie utrzymuje

<sup>22</sup> Zob. rozdział 7 § 1 szwedzkiego kodeksu rodzinnego z 1949 r. (Föräldrabalk, <[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381\\_sfs-1949-381](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381)>).

<sup>23</sup> Zob. art. 203 § 1 belgijskiego kodeksu cywilnego z 1804 r. (Code civil, <[https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi\\_loi/change\\_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1804032130&table\\_name=loi](https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1804032130&table_name=loi)>).

<sup>24</sup> Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas, <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107687>>.

<sup>25</sup> Simejnij kodeks Ukraini, <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>>.

<sup>26</sup> Zob. art. 3B Kodeksu cywilnego Malty z 1868 r. (Civil Code, <<https://legislation.mt/eli/cap/16/eng/pdf>>).

<sup>27</sup> Zob. art. 4:220(1) węgierskiego kodeksu cywilnego z 2013 r. (Polgári törvénykönyv, <[https://tdziegler.files.wordpress.com/2014/06/civil\\_code.pdf](https://tdziegler.files.wordpress.com/2014/06/civil_code.pdf)>).

stosunków z rodzicem zobowiązanym do jego utrzymania [art. 4:220(3) i (4)]. W Rumunii, zgodnie z art. 499(3) rumuńskiego kodeksu cywilnego z 2009 r.<sup>28</sup>, rodzice są zobowiązani do utrzymywania pełnoletniego dziecka, jeżeli kontynuuje ono naukę, aż do jej ukończenia, ale nie dłużej niż do 26 roku życia.

W Czechach, jeżeli dziecko nie jest w stanie samodzielnie się utrzymać, obowiązek alimentacyjny nie wygasa nawet po osiągnięciu przez nie pełnoletności. W wyjątkowych przypadkach obowiązek alimentacyjny może trwać przez całe życie dziecka (niepełnosprawność)<sup>29</sup>. We Francji, podobnie jak w Polsce, w odniesieniu do alimentów na dzieci nie ma ustawowej granicy wieku ustania obowiązku alimentacyjnego. Rodzicielski obowiązek utrzymania nie wygasa automatycznie ani z chwilą odebrania władzy rodzicielskiej, ani z chwilą gdy dziecko osiągnie pełnoletność<sup>30</sup>. W Niemczech obowiązek alimentacyjny również nie jest ograniczony wiekiem i trwa dopóty, dopóki dziecko kontynuuje naukę<sup>31</sup>. Podobnie we Włoszech rodzice alimentują dzieci do osiągnięcia przez nie samowystarczalności ekonomicznej. Ani pełnoletność, ani ukończenie szkoły nie są zatem zdarzeniami, które znoszą obowiązek utrzymania dziecka<sup>32</sup>.

Obecnie zmiany gospodarcze sprawiają, że osiągnięcie niezależności finansowej jest dla młodych osób szczególnie trudne<sup>33</sup>. W konsekwencji dostrzegalna jest tendencja do coraz późniejszego usamodzielniania się pełnoletnich dzieci. Analiza przedstawionych zagranicznych regulacji skłania do wniosku, że granica wieku, do której rodzice powinni wspierać dzieci, nie pokrywa się z ich samodzielnością prawną.

Powracając do wspomnianego powyżej projektu<sup>34</sup>, skoro zakłada on, że dziecko co do zasady jest niesamodzielne do 25 roku życia, to należy się zastanowić, czy takie osoby (niezależnie od przyjętej ostatecznie górnej granicy wieku) powinny mieć także możliwość żądania alimentów w trakcie postępowania o rozwód swoich rodziców. Warto rozważyć wprowadzenie zmiany w art. 58 k.r.o.

<sup>28</sup> Codul Civil, <<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/175630>>.

<sup>29</sup> Zob. § 85(1), § 86(3) czeskiej ustawy o rodzinie z 1963 r. (Zakon o rodine 94/1963 Sb., <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>>). O obowiązku alimentacyjnym zob. też § 910 n. czeskiego kodeksu cywilnego z 2012 r. (Zákon č. 89/2012 Sb., <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>>).

<sup>30</sup> Zob. art. 371-2 francuskiego kodeksu cywilnego z 1804 r. (Code civil, <<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721>>).

<sup>31</sup> Zob. § 1610 ust. 2 niemieckiego kodeksu cywilnego z 1896 r. (Bürgerliches Gesetzbuch, <<http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>>).

<sup>32</sup> Zob. art. 337 septies – Disposizioni in favore dei figli maggiorenni, włoskiego kodeksu cywilnego z 1942 r. (Codice civile, <<https://www.brocardi.it/codice-civile/>>), zgodnie z którym sędzia po dokonaniu oceny okoliczności może nakazać wypłatę zasiłku okresowego na rzecz pełnoletnich dzieci, które nie są niezależne ekonomicznie.

<sup>33</sup> Na to, że zmiany społeczno-technologiczne zwiększają niepewność i utrudniają młodym osobom przejście „ze szkoły do pracy” nie tylko w Stanach Zjednoczonych, ale także w Wielkiej Brytanii, Niemczech i innych państwach europejskich, wskazują Lee, Mortimer (2009): 45 n. Zob. też Xiao, Chatterjee, Kim (2014): 394 n.; Taroza (2020): 9 n. Wzrost odsetka osób pozostających w „rodzinnym gnieździe” w wieku od 25 do 44 lat potwierdzają również wyniki badań CBOS – zob. Boguszewski, Piszczatowska-Oleksiewicz (2017): 2. O powodach odraczenia dorosłości zob. Wieteska (2015): 157 n.

<sup>34</sup> Projekt ten, jak się wydaje, wpisuje się w trend europejski.

przez umożliwienie pełnoletniemu niesamodzielnemu dziecku domagania się orzeczenia należnych mu alimentów w czasie trwania postępowania o rozwód jego rodziców. Do art. 58 k.r.o. należałoby wtedy dodać § 5, który stanowiłby, że na żądanie pełnoletniego niesamodzielnego wspólnego dziecka obojga małżonków sąd może w wyroku orzekającym rozwód orzec także o alimentach na jego rzecz. Naturalnie sąd oceniałby wówczas, czy w sprawie istnieją przesłanki do zasądzenia alimentów, a w efekcie różnicował sytuację dziecka pełnoletniego, które nie jest w stanie utrzymać się samodzielnie (ponieważ np. studiuje albo nie kontynuuje nauki i nie chce podjąć pracy<sup>35</sup>), oraz dziecka, które z przyczyn niepełnosprawności w ogóle nie ma możliwości zarobkowych lub ma je znacznie ograniczone. W zakresie sprawy o alimenty pełnoletnie dziecko musiałoby jednak otrzymać odpowiedni status procesowy w postępowaniu o rozwód swoich rodziców (obecnie nie jest ono bowiem stroną postępowania, które zasadniczo toczy się z wyłączeniem jawności<sup>36</sup>), co jednak wymaga pogłębionej analizy prawnej i wykracza poza ramy artykułu.

Z zagadnieniem alimentacji niesamodzielných pełnoletnich dzieci w ramach postępowania o rozwód związany jest także problem ewentualnego konfliktu tych dzieci z dziećmi małoletnimi. Wobec tego, że na zakres obowiązku alimentacyjnego względem dziecka małoletniego wpływa odrębnie uregulowany obowiązek alimentacyjny rodzica względem niesamodzielnego pełnoletniego dziecka (rodzeństwa), powstaje specyficzna sytuacja, w której dochodzi po stronie rodzica do konkurencji obowiązku alimentacyjnego na rzecz dziecka małoletniego z obowiązkiem alimentacyjnym na rzecz dziecka pełnoletniego. Warto się zatem zastanowić, czy pozycja uprawnionych do alimentów jest wtedy jednakowa, czy też dziecko małoletnie powinno być preferowane. W praktyce, przy ocenie możliwości zobowiązanego, sąd, ustalając wysokość alimentów dla dziecka małoletniego, bierze pod uwagę stwierdzony uprzednio obowiązek alimentacyjny względem pełnoletniego uprawnionego. Problem pojawia się jednak wtedy, gdy możliwości zarobkowo-majątkowe zobowiązanego są tak ograniczone, że należałoby wybrać dziecko, którego potrzeby powinny być zaspokojone w pierwszej kolejności. Z uwagi na to, że dziecko pełnoletnie (choć jeszcze niesamodzielne) ma większą szansę na znalezienie zatrudnienia i utrzymanie się, należy opowiedzieć się za pierwszeństwem dziecka małoletniego, które nie ma nawet potencjalnych możliwości samodzielnego utrzymania się. Powyższe wynika z zasady ochrony dobra dziecka, a zatem nie wymaga regulacji. Jedynie dziecko pełnoletnie, lecz niepełnosprawne, wobec braku możliwości zarobkowych, powinno się traktować tak jak dziecko małoletnie. W związku z tym, że brak przepisów odwołujących się do dobra pełnoletniego dziecka niepełnosprawnego, należałoby rozważyć wprowadzenie regulacji

<sup>35</sup> Jeżeli działania dziecka polegające na niekontynuowaniu nauki mimo zapewnień, braku szacunku, kontaktu i trwonieniu otrzymywanych środków pieniężnych godzą w interes rodzica, mogą nie zasługiwać na ochronę i stanowić przesłankę zaprzestania alimentacji. Tak Haberko (2015): 43, 44.

<sup>36</sup> Zgodnie z art. 427 k.p.c. posiedzenia odbywają się przy drzwiach zamkniętych, chyba że obie strony żądają publicznego rozpoznania sprawy, a sąd uzna, że jawność nie zagraża moralności.

określającej pierwszeństwo, a ściślej: przyznanie w zakresie realizacji prawa do alimentów tej samej pozycji pełnoletnim dzieciom niepełnosprawnym i dzieciom małoletnim.

Dodatkowo w zakresie alimentacji na rzecz osób niepełnosprawnych należy przyjąć, że w sytuacji, w której dana osoba mimo osiągnięcia pełnoletności nie jest i w przyszłości nie będzie samodzielna, obowiązek alimentacyjny rodziców nie może ograniczać się jedynie do zapewnienia jej środków utrzymania, ale także do świadczenia osobistych starań związanych z utrzymaniem i egzystencją<sup>37</sup>.

## VI. ALIMENTY NA POTRZEBY RODZINY W POSTĘPOWANIU ZABEZPIEZAJĄCYM

Postępowanie zabezpieczające uregulowane zostało w art. 730 i n. k.p.c. Jego celem jest ukształtowanie najbardziej istotnych i pilnych kwestii na czas trwania procesu. Wszczęciu sprawy rozwodowej nierzadko towarzyszy skłócenie stron, co powoduje, że zachodzi potrzeba natychmiastowego ustalenia stosunków prawnych między małżonkami oraz małżonkami a ich dziećmi. W postępowaniu o rozwód udzielenie zabezpieczenia najczęściej dotyczy uregulowania kontaktów rodziców z małoletnim dzieckiem, sposobu roztoczenia pieczy nad nim oraz ustalenia alimentów.

Artykuł 27 k.r.o. stanowi, że obaj małżonkowie obowiązani są, każde według swych sił oraz swych możliwości zarobkowych i majątkowych, przyczyniać się do zaspokajania potrzeb rodziny, którą przez swój związek założyli. Jest on podstawą do domagania się alimentów na potrzeby rodziny m.in. w czasie trwania postępowania o rozwód<sup>38</sup>. Obowiązek wynikający z tego przepisu ciąży na małżonkach. Także przeciwstawione temu obowiązkowi prawo podmiotowe służy im obojgu. Służy ono zarówno we własnym interesie, jak i w interesie wszystkich członków rodziny, w tym dzieci. Postanowienie zasądzające alimenty na potrzeby rodziny powinno być skonstruowane w ten sposób, by można wydzielić kwotę przyznaną na potrzeby dziecka/dzieci i na potrzeby małżonka. Zasądzenie „kwoty globalnej”<sup>39</sup> powoduje trudności egzekucyjne, np. w sytuacji gdy uprawniony do alimentów członek rodziny uzyskuje zdolność do samodzielnego utrzymania. Ponadto utrudnia złożenie ewentualnego wniosku o zmianę udzielonego zabezpieczenia (np. zmiana dotycząca kosztów utrzymania dziecka), gdyż w istocie nie jest wówczas możliwe ustalenie zakresu zmiany.

<sup>37</sup> Wyrok SN z 14 kwietnia 1999 r., III CKN 278/98, Lex nr 1213493. Zob. też wyrok SN z 12 maja 1998 r., II CKN 722/97, Lex nr 503166.

<sup>38</sup> Brak wtedy podstaw do stosowania art. 60 k.r.o. Zob. postanowienie SA w Łodzi z 28 października 2011 r., I ACz 1252/11, OSAŁ 2012, nr 1, poz. 3.

<sup>39</sup> Zob. uzasadnienie uchwały SN z 29 stycznia 1960 r., I CO 43/59, OSN 1960, nr 3, poz. 66, w którym wskazano, że do rąk małżonka powinno się zasądzać kwotę globalną bez rozróżniania w sentencji potrzeb poszczególnych członków rodziny.

Istnieją dwa poglądy w kwestii dopuszczalności orzekania przez sąd rozwodowy w postępowaniu zabezpieczającym o obowiązku przyczyniania się małżonków do zaspokajania potrzeb pełnoletnich dzieci.

Zgodnie z pierwszym z nich w sprawie o rozwód sąd może na wniosek jednego z małżonków orzec o obowiązku przyczyniania się do zaspokojenia potrzeb rodziny w czasie trwania postępowania także w zakresie obejmującym koszty utrzymania pełnoletnich dzieci<sup>40</sup>. Za tym stanowiskiem przemawia okoliczność, że art. 58 k.r.o. dotyczy innej sytuacji niż określona w art. 27 k.r.o., tzn. sytuacji, w której małżeństwo jeszcze nie ustało. Ponadto wyrok rozwodowy nie musi uwzględniać powództwa.

Drugie stanowisko sprowadza się do tezy, że w sprawie o rozwód sąd na żądanie jednego z małżonków nie może orzec o obowiązku przyczyniania się przez drugiego z małżonków do zaspokajania potrzeb dorosłych dzieci<sup>41</sup>, ponieważ art. 58 k.r.o. w obowiązującym brzmieniu wyklucza orzekanie o sytuacji pełnoletnich dzieci w sprawie o rozwód<sup>42</sup>.

Mimo że *de lege ferenda* – jak już zaznaczono – należy dopuścić orzekanie o alimentach na niesamodzielne pełnoletnie dzieci w postępowaniu o rozwód ich rodziców, trzeba przyjąć, że do czasu ewentualnej zmiany przepisów względy praktyczne przemawiają za przyjęciem drugiego stanowiska. W obowiązującym stanie prawnym pełnoletnie dziecko może bowiem samodzielnie wystąpić do sądu rejonowego z pozwem o alimenty.

Co prawda z art. 27 k.r.o. nie wynika wprost, jakoby w potrzebach rodziny nie mieściły się potrzeby pełnoletnich dzieci, to jednak zestawiając ten przepis z art. 58 k.r.o. i biorąc pod uwagę, że sąd rozwodowy *de lege lata* nie orzeka o alimentach na rzecz dzieci pełnoletnich, a ponadto mając na względzie, że powinno się wykluczyć możliwość wydania przez sąd dwóch sprzecznych ze sobą orzeczeń (jednego w trybie zabezpieczenia w toku postępowania rozwodowego, a drugiego przez sąd rejonowy w sprawie o alimenty), to należy uznać, że obecnie nie jest dopuszczalne orzekanie o realizacji potrzeb pełnoletniego dziecka w toku procesu rozwodowego. Jeśli jednak doszłoby do zmiany art. 58 k.r.o. przez umożliwienie pełnoletniemu niesamodzielnemu dziecku domagania się orzeczenia należnych mu alimentów w toku postępowania o rozwód, to

---

<sup>40</sup> Uchwała SN z 28 listopada 2012 r., III CZP 77/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 62. Zob. też orzeczenie SN z 2 stycznia 1958 r., I CZ 181/58, Nowe Prawo 1959, nr 7/8: 953, a także postanowienie SA w Łodzi z 25 czerwca 2015 r., I ACz 946/15, OSAŁ 2016, nr 3, poz. 20.

<sup>41</sup> Postanowienie SA w Katowicach z 10 września 2014 r., I ACz 670/14, OSAKat 2014, nr 4, poz. 3. Zob. też postanowienie SN z 16 października 1951 r., C 1338/51, Nowe Prawo 1952, nr 8/9: 95, zgodnie z którym małżonek w sprawie o rozwód nie może żądać przyznania od drugiego małżonka środków utrzymania na rzecz dziecka pełnoletniego.

<sup>42</sup> Podobnie Gromek (2018): 635, nb. 24. Autorka podkreśla przy tym, że art. 58 k.r.o. to jedyny przepis dotyczący wieku dzieci objętych postępowaniem rozwodowym i stanowi on *expressis verbis* o dzieciach małoletnich, czyli przed uzyskaniem pełnoletności. Zdaniem powołanej autorki, skoro przepis ten stanowi o objęciu małoletnich wyrokiem rozwodowym, to tym bardziej – zgodnie z zasadą wnioskowania z większego na mniejsze – stanowi o objęciu małoletnich postępowaniem rozwodowym poprzedzającym wyrokowanie w sprawie. Tym samym przepis ten wyklucza wyrokowanie w sprawie wobec pełnoletnich dzieci rozwodzących się małżonków, co sprawia, że niedopuszczalne jest prowadzenie postępowania rozwodowego wobec pełnoletnich dzieci stron.

również w postępowaniu zabezpieczającym potrzeby tego dziecka winny być uwzględnione.

Ponadto istotne jest, że ustawodawca w art. 445 § 1 k.p.c. ustanowił zasadę wyłączności rozstrzygnięcia o obowiązku alimentacyjnym między rozwodzającymi się małżonkami i ich małoletnimi dziećmi w procesie o rozwód i świadomie nie zawarł w nim wzmianki o możliwości objęcia rozstrzygnięciem także dzieci pełnoletnich. W przeciwnym razie istniałaby konieczność badania woli pozostających poza procesem dorosłych już osób w zakresie dochodzenia bez ich udziału, a na ich rachunek, określonych świadczeń (co bez wyraźnej podstawy prawnej należy uznać za niezasadne). Uchylenie art. 443 k.p.c. i pozostawienie jako obowiązującej jedynie normy z art. 445 § 1 k.p.c., stanowiącej wyraźnie o alimentowaniu wyłącznie małoletnich dzieci i odsyłającej do przepisów o postępowaniu zabezpieczającym, rozumiane być winno jako wyraz woli ustawodawcy, by rozstrzygnięcia, o których w niej mowa, dotyczyły tylko osób wprost wymienionych<sup>43</sup>.

## VII. KONKLUZJE

Dokonana analiza prowadzi do wniosku, że sytuacja prawna pełnoletniego, lecz niesamodzielnego dziecka rozwodzających się rodziców w niektórych aspektach może być zbieżna z sytuacją prawną dziecka małoletniego. W kontekście ochrony przed skutkami rozwodu rodziców należy uznać, że dobro dzieci niesamodzielných jest właściwie chronione i objęcie ich ochroną w ramach zasad współżycia społecznego, jako negatywnej przesłanki rozwodu, jest wystarczające.

Należy także rozważyć zasadność wprowadzenia regulacji dopuszczającej w procesie o rozwód zgłoszenie przez pełnoletnie dziecko stron żądania zasądzenia na jego rzecz alimentów. Konieczność wszczynania odrębnego postępowania, w sytuacji gdy sąd rozwodowy zna sytuację rodziny, należy uznać za zbędną.

Do czasu ewentualnej zmiany przepisów nie można w sprawie o rozwód na wniosek jednego z małżonków w ramach postępowania zabezpieczającego orzekać o obowiązku przyczyniania się do zaspokojenia potrzeb rodziny w zakresie obejmującym koszty utrzymania pełnoletnich dzieci.

Boguszewski, R. (2017). Piszczatowska-Oleksiewicz M., Komunikat z badań CBOS nr 98/2017, Pełnoletnie dzieci mieszkające z rodzicami. Warszawa. <[https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K\\_098\\_17.PDF](https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_098_17.PDF)>.

Bragiel, J. (1999). Skutki rozwodu rodziców – z perspektywy dorosłego życia. *Roczniki Socjologii Rodziny* 11: 175–182

Czech, B. (2011). Komentarz do art. 58, [w:] K. Piasecki (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*. Warszawa: 461–549.

---

<sup>43</sup> Postanowienie SA w Katowicach z 10 września 2014 r., I ACz 670/14, OSAKat 2014, nr 4, poz. 3.

- Gajda, J. (2020). Dobra wiara w znaczeniu obiektywnym na gruncie unormowań kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Toruń.
- Gromek, K. (2018). Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Warszawa.
- Haberko, J. (2015). Charakter prawny relacji rodzice – dorosłe dzieci w kontekście zobowiązań alimentacyjnych rodziców. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 77(4): 41–55.
- Ignatowicz, J. (1985). Uwagi ogólne, [w:] J. Piątoski (red.), System prawa rodzinnego i opiekuńczego. Część 1. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź : 860–862.
- Jancewicz, Z. (2009). Kierunki zmian w przepisach o obowiązku alimentacyjnym, [w:] P. Kasprzyk, P. Wiśniewski (red.), Prawo rodzinne w dobie przemian. Lublin: 187–198.
- Kabza, E. (2014). Obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka pełnoletniego po nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 2008 roku. *Acta Iuris Stetinensis* 6. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 821: 585–609.
- Kołodziejski, S. (1965). Dobro wspólnych małoletnich dzieci – jako przesłanka odmowy orzeczenia rozvodu. *Palestra* 9: 19–30.
- Lee, J.C., Mortimer, J.T. (2009). Family socialization, economic self-efficacy, and the attainment of financial independence in early adulthood. *Longit Life Course Studies* 1(1): 1: 45–62.
- Łączkowska, M. (2014). Kilka uwag na temat nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. *Acta Iuris Stetinensis* 6. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 821: 553–571.
- Olejniczak, A. (1980). Materialnoprawne przesłanki udzielenia rozvodu. Poznań.
- Pawliczak, J. (2017). Komentarz do art. 133, [w:] K. Osajda (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Tom 5. Warszawa: 1514–1541.
- Piotrowska, M. (2010). Wpływ rozvodu rodziców na dorosłe życie ich dzieci. *Przegląd badań. Rocznik Andragogiczny*: 158–173.
- Stojanowska, W. (2014). Pojęcie dobra dziecka w polskim prawie rodzinnym, [w:] T. Smoczyński (red.), System prawa prywatnego. Tom 11: Prawo rodzinne i opiekuńcze. Warszawa: 632–639.
- Taroza, L. (2020). Determinants of young adults' financial independence. Vilnius.
- Wierciński, J. (2014). Komentarz do art. 133, [w:] J. Wierciński (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Warszawa: 899–913.
- Winiarz, J. (1985). Wyrok rozwodowy i jego skutki, [w:] J.S. Piątoski (red.), System prawa rodzinnego i opiekuńczego. Część 1. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: 592–610.
- Wilk, A. (2020). Obowiązek alimentacyjny rodziców wobec dziecka pełnoletniego w orzecznictwie. *Edukacja Prawnicza* 3: 16–20.
- Wieteska, M. (2015). Międzypokoleniowy dialog wspólnie zamieszkujących dorosłych dzieci i ich rodziców – perspektywa społeczno-ekonomiczna. *Wychowanie w Rodzinie* 11(1): 155–177.
- Wybrańczyk, D. (2021). Wpływ rozvodu na sytuację prawną pełnoletniego niepełnosprawnego dziecka rozwiedzionych rodziców – władza rodzicielska i kontakty. *Przegląd Sądowy* 9: 70–81.
- Xiao, J.J., Chatterjee, S., Kim, J. (2014). Factors associated with financial independence of young adults. *International Journal of Consumer Studies* 38: 394–403.